

ОТДЕЛ ЗА ВЪНШНИ ЦЪРКОВНИ ВРЪЗКИ
на Московската патриаршия

Коментар на Служба «Комуникация» на ОВЦС във връзка с изказването на Константинополския Патриарх Вартоломей на Конференцията по въпросите на световната политика (Абу Даби, 9 декември 2022 г.)

Служба «Комуникация» на ОВЦС, 03.02.2023. На 9 декември в Абу Даби на конференцията по въпросите на световната политика «For a reasonably open world» Константинополският Патриарх Вартоломей допусна редица некоректни, необосновани и откровено клеветнически обвинения срещу Руската Православна Църква. В своята реч, почти напълно посветена не толкова на темата на конференцията, колкото на критика на руското Православие, той направи

пристрастно и изопачено тълкуване на историята на нашата Църква и народите, обединявани от нея, а също и намеци за някакви уж отклонения на Руската Църква от православно вероучение и канони.

Без да засягаме крайно спорните, некомпетентни и политизирани оценки на Патриарх Вартоломей за редица исторически събития в историята на Русия и Източна Европа, искаме да заявим следното.

Православното християнство наистина е залегнало в основата на държавната и културна идентичност на Киевска Рус и до голяма степен е формирало националната идентичност на народите, възвеждащи своята история към купела на киевското покръстване. Въпреки периодите на раздробеност и смут, тези народи винаги са се съзнавали като една църковна общност.

Киев, наричан в нашите най-древни летописи «майка на руските градове», исторически е бил люлка на руското Православие и първа катедра на Руската Църква. Както древната Антиохия за православния Изток, Мцхета за Грузия, Печката Патриаршия за Сърбия, така и Киев остава и до днес обща светиня за нашите народи, почитана в цялата Руска Църква.

Появата на украинската идентичност е свързана не с «диалектиката на създанието и разрушението», както мъгляво се изразява Предстоятелят на Константинополската Църква, а с обстоятелствата на историята на Югозападна Рус в условията на многовековната борба на православните християни за запазване на своята вяра, култура и традиции срещу агресивната друговерска експанзия както от Изток, така и от Запад. В тази борба нашите предци са се опирали върху подкрепата на своите братя по вяра от север, и неин резултат е станало възсъединението на Москва и Киев през XVII в. – политическо и църковно. То е отговаряло на вековните надежди и желания на нашите предци, неговият доброволен, общонароден характер е фиксиран документално, и това възсъединение по никакъв начин не може да бъде наричано «руско чуждестранно господство», защото участниците на това възсъединение от двете страни са се усещали, мислели и наричали себе си «руси».

Впоследствие нашите народи са преживели заедно както славните, така и трагичните страници на общата ни история. XX век, специално споменат от Константинополския Патриарх, беше «особено жесток» не само за украинския, но и за руския народ. Ние заедно минахме през страданията и загубите на Първата световна война (1914-1918); разрухата от времето на

Гражданската война (1918-1923); масовия глад в СССР (1932-1933), обхванал земите на само на днешна Украйна, но и на Поволжието, Урал, Централна Русия, Северен Кавказ; и най-сетне нахлуването на германските фашистки нашественици през 1941 г.

Да се твърди, че украинският народ се е оказал «по средата на въоръжения сблъсък между Съветския съюз и нацистка Германия», да бъде представян той като безучастна и безволна жертва на световния конфликт означава да се подценява и принижават подвигът на украинците в годините на Великата отечествена война. През 1941-1945 г. руският и украинският народ рамо до рамо устояха срещу обединена фашистка Европа. В името на победата над германския нацизъм дадоха живота си повече от пет милиона руски и около милион и половина украински воители. Именно с правото на победители във Втората световна война и руският, и украинският народ станаха едни от основателите на Организацията на обединените нации. Тъжно е, че Константинополският Предстоятел не осъзнава заслугите на нашите народи пред световната история и не съчувства на жертвите, дадени от тях, че той е готов да оскърби паметта на падналите в угода на моментната политическа риторика и конюнктура.

Към изпитанията, преживени от нашите народи през XX в., трябва да бъдат отнесени и атеистическите гонения по време на комунистическия режим, за който Патриарх Вартоломей споменава само мимоходом. Тези религиозни гонения – едни от най-жестоките през цялата история на християнството – струваха живота на хиляди клирици на Руската Православна Църква и на стотици хиляди миряни. През 20-те години на XX в. комунистическите власти създадоха изкуствено обновленския разкол в Руската Църква, а Константинопол открито го подкрепи.

Неблагодарни и недобросъвестни са обвиненията на Константинополския Патриарх срещу Руската Църква, че уж след падането на Константинопол през 1453 г. «Москва е претендирала да замести Вселенската Патриаршия». Дори през най-безславните за Константинополската Църква години на изпадане в уния (1439) и легитимизация на украинския църковен разкол (2018) Руската Православна Църква се ограничи само с прекъсване на общението с онези, които сами се бяха отлъчили от догматичното и каноничното единство на Православната Църква. Но тя никога не е претендирала за заеме мястото на Константинополската Патриаршия в семейството на Поместните Православни Църкви.

След падането на Византийската империя Московското княжество, а след това и царство, в течение на много години наистина е оставало единствената независима православна държава, способна да подкрепи православните християни на Изток. Именно по тази причина Константинополският Патриарх Йеремия II в своята Грамота от 1589 г. за учредяване на

Патриаршество в Русия се обръща към цар Фьодор Йоанович: «Твоето, благочестиви царю, велико Руско царство, третият Рим, е надминало всинца по благочестие, и всичките благочестиви царства са се сбрали сега в твоето, и ти единствен под небето се зовеш християнски цар, по цялата земя, сред всички християни».

И все пак от времето на Патриарх Йеремя до днес нито в руските държавни актове и документи, нито в официалните документи и заявления на Руската Църква политическата концепция «Трети Рим» не е присъствала никога. През XX в. споменатите от Патриарх Вартоломей идеи станаха по преимущество инструмент на идеологията и пропагандата на Фенер. По време на «студената война» прословутите «Трети Рим» и «панславизъм» се използваха традиционно за сплашване на нашите гръцки братя по вяра, както и на западния свят. Както показват наскоро публикуваните от ЦРУ документи за сътрудничеството на Патриарх Атинагор с американското разузнаване, митичният аргумент «Трети Рим» е бил активно използван от Фенер за засилване на религиозния фактор в международната политика и за привличане на подкрепата на световните политически сили.

Твърде печално е, че помощта за единовърните народи на Балканите, в това число и за братския гръцки народ в борбата им за освобождение от османското иго е наречена от Патриарх Вартоломей «многогодишна политика на Москва» за «разделяне на православния свят». Очевидно е, че светът на Православието за Константинополския Предстоятел е по стар навик ограничен с пределите на Османската империя от XVIII-XIX в. Нейната подкрепа и нейният административен механизъм за принуда са били използвани по онова време от фанариотите, за да изкореняват безмилостно самобитната култура на балканските народи, техните богослужебни традиции, пеене и дори език, заменяйки ги повсеместно с гръцки. Именно така са разбирали във Фенер «вселенския характер на евангелската вест», а всяка съпротива срещу тази агресивна експанзия от страна на българите, сърбите, румънците е получавала етикета «етнофилетизъм» и се е осъждала като ерес. Пак тогава е била измислена идеята за изключителното право на Константинопол да отнема едностранно автокефалиите на покорните му Поместни Църкви, основана не върху хилядолетното Предание на Църквата, а върху административните му привилегии на «милет-баши», дадени от турските власти.

Изобретявайки понятието «етнофилетизъм» и осъждайки го на Константинополския събор от 1872 г., Фенер фактически осъди собствената си многогодишна политика на културно поробване на православните народи. Абсурдно и вулгарно звучат обвиненията в «етнофилетизъм» – а да не говорим пък за «църковен расизъм»! – по адрес на Руската Православна Църква, която обединява милиони вярващи и стотици народи, всекидневно проповядва, моли се и извършва богослужения на десетки езици на различни народи по света.

Каноничната територия на Руската Православна Църква включва 17 държави, и във всяка от тях нашата Църква подкрепя суверенитета на страната, съдейства за духовното здраве на обществото, за установяването на обществено съгласие, дава своя принос за укрепването на традиционните морални ценности и институцията на семейството.

На този фон усилията на Константинополската Църква в сферата на укрепването на традиционните и семейните ценности изглеждат съвсем недостатъчни, а нейната позиция – крайно двусмислена. Откритата подкрепа, която някои йерарси на Фенер оказват на ЛГБТ-движението, абортите и контрола върху раждаемостта, а също и официалното разрешение за второбрачие при клириците рушат хилядолетните канонични основи на Православието, встъпват в противоречие с приетите по-рано всеправославни документи и предизвикват огромна съблазън в световното Православие, в това число и сред духовенството и вярващите на самата Константинополска Църква.

Проповядването на «новия свят» не пречи на Константинополския Патриарх да обвинява своите опоненти в ерес. Апелирането към «елементарните правила на църковната организация на Православието» не му попречи да признае «йерарсите» на украинския разкол, нямащи апостолска приемственост. А прокарването на споменатите в неговото изказване «западни ценности», в това число и на характерното за либералния дискурс своеобразно тълкуване на темата за правата на човека, не препятства на Предстоятеля на Константинополската Църква да си затваря очите за крещящите нарушения на елементарните права и свободи на духовенството и вярващите в Украйна.

През дните, когато се подготвяше изказването на Патриарх Вартоломей в Абу Даби, в манастирите и храмовете на Украинската Православна Църква се извършваха масови обиски и разпити, против нейните йерарси и духовенство се завеждаха наказателни дела по изкуствени и клеветнически обвинения, продължаваха насилствените заграбвания на нейните храмове и побоищата над духовенството ѝ, нейните архипастири и пастири без съд и присъда бяха лишавани от конституционни права и пълноценна възможност да живеят в своята страна. Нито дума за това не прозвуча в парадната реч на Константинополския Предстоятел. А междувременно украинските политици и чиновници се позовават директно на Томоса на Константинополския Патриарх като на основание за гоненията и подготвяната пълна забрана на дейността на Украинската Православна Църква. Нещо повече, йерарсите на Фенер публично подкрепят гоненията в Украйна, лицемерно наричайки ги «пречистване и обновяване на украинското Православие».

В своето изказване Патриарх Вартоломей безоснователно обвинява Руската Църква, че «използва средствата на държавата» за достигане на своите цели. Трудно е да се даде понагледен пример за използване на държавните механизми за църковни цели от процеса на легализация на църковния разкол, предприет от Константинопол в Украйна, и неговото признаване от Предстоятелите на някои Поместни Православни Църкви. По спомени на очевидци, през 2018 г. президентът на Украйна е заседавал в президиума на тъй наречения «Събор» на разколниците, оказвал е натиск върху разколническите йерарси и дори върху представителя на Константинопол, сегашния митрополит Халкидонски Емануил. Американските дипломати и представители на американските тайни служби са извършили огромна работа, оказвайки безпрецедентен за нашето съвремие натиск върху Предстоятелите и епископата на Поместните Православни Църкви, за да ги принудят да се съгласят с антиканоничния акт на Константинополската Патриаршия.

Именно този груб натиск на световните политически сили срещу Православната Църква по целия свят и желанието на Фенер да действа едностранно в Украйна – въпреки волята и протестите на другите Поместни Църкви – и доведоха до онова дълбоко разделение в православния свят, за което споменава Патриарх Вартоломей в своето изказване.

С голяма скръб сме принудени да констатираме, че и сега Константинополският Предстоятел само поддържа и задълбочава това разделение. Той не само прави опити да обвини косвено Руската Православна Църква в някакви уж «грешки», «ерес», отклонение от каноните и догматите, но и коментира с оскърбителен тон позицията на всички Поместни Православни Църкви, които не са на страната на Фенер по украинския църковен въпрос.

Именно това неуважение на Константинополския Патриарх към неговите събратя от другите Поместни Църкви стана главна причина за несполуките на Критския Събор от 2016 г. В течение на десетки години, докато се подготвяше Съборът, представителите на Константинопол игнорираха и премълчаваха мнението на другите Поместни Църкви, потискаха нежелателните дискусии, а най-острите въпроси на междуправославните отношения блокираха и изключваха от дневния ред. Това закономерно доведе до забавяне на процеса на подготовката, а след това и до фактически провал на Събора. Със скандалното си изказване в Абу Даби Константинополският Предстоятел само потвърждава фактическата загуба на моралното си право и способността си да бъде координатор на междуправославните отношения.

Иска ни се да се надяваме, че позицията на Константинополската Православна Църква не се изчерпва с личните възгледи и мнението на нейния Предстоятел, и че в нея има все още здрави

сили, които помнят думите на Спасителя: *Който иска между вас да бъде големец, нека ви бъде слуга; и който иска между вас да бъде пръв, нека ви бъде раб, както Син Човеческий не дойде, за да Му служат, но да послужи и даде душата Си откуп за мнозина* (Мат. 20:26-28).

Източник: <https://mospat.ru/bg/news/90022/>